

ნესტან სულაჰა

ე. ჯ. თამარ მეფის იამბიკოსა შესახებ

გელათურ ხელნაწერში K-564, რომელშიც ძირითადად ლიტურგიკული დანიშნულების პიმნოგრაფიული მასალაა მოთავსებული, კერძოდ ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანები, გვხვდება რამდენიმე ლიტურგიკული და არალიტურგიკული იამბიკო, რომელთაგან ოთხი პაულე ინგოროყვამ თამარ მეფეს მიაკუთვნა (L, 115-153). ჩვენთვის საინტერესო იამბიკოები მოთავსებულია ხელნაწერის 301v-302r გვერდებზე, ავტორის მიუთითებლად. მოგვყავს იამბიკოსა ტექსტი ზედწერილითურთ, რომელიც ყველა შემთხვევაში იამბიკოს ადრესატს გვაუწყებს:

იამბიკო მარიამ მეგვტელისა

გიხილვან, მზეო, უცხონი ნიშნი ფრიად,
გარნა მდედრისა ბუნებისა ესოდენ
დაკნინებულნი ნოთნი არ ოდეს სადა,
ვითარძეა მიწა ზეეტკრთა პაერსა
და ნოთიერთა კორცთა სიზრქე მწყურნებსა.

გი გისი (გიორგისი, წმიდა გიორგისადმი მიძღვნილი იამბიკო)

კაპადუკით მზე შარაჯანდი დიდი,
ცის ქუეშისა და მზის ზედასა სოფლისა
ატტიკელ მკნეობს, ნიშებთა ელვებრ შკდგზის
მოწაძე იშუდგზისებს გკგკნითა და
ღმრთის ზიარქნით გიორგი განვლის ცათა.

თე-სი (თეოდორუსი, წმ. თეოდორუსადმი მიძღვნილი იამბიკო)

ცის შარაჯანდი იშებს ნიშთა, თეოდორუ,
მაქსიმოსს აღძობს ღმრთისა დიდისა შურთა,
ძელით აიძდები ქვათა აღსწბაუს ცეცხლითა,
ლუაწლთა თმენითა ამაღნინტებს მსაჯული
და ცეცხლი ცალ ყოფს ქრისტეს შორის სუფუვად.

თამარისი

მზეობს ცის ქუეშე მზე ოქრო შარაჯანდი,
ქრისტეს სჯულებათა ენათულცისკროუნების.
სამყაროს შუქი ერთსა ნათლისა მსხიობს,
ყუჟილ სურნელთა ევარდევნინ ამოების,
და კდართ მფლობი ასულობს თამარ დავითს (K-564, 301v-302r).

მარიამ მეგვიპტელის, წმიდა გიორგისა და წმიდა თევდორესადმი მიძღვნილი იამბიკოები, აგრეთვე დადასტურებულია XVIII საუკუნის ამბროსი ნეკრუსელის კრებულში, ხელნაწერი H-1283, რომელშიც შეტანილია იოანე პეტრიწისა და დემეტრე-დამიანეს სამი ცნობილი იამბიკო. აქაც წარწერები ისეთივეა, როგორც გელათურ ხელნაწერში: გიორგისა, თევდორესი, მარიამ მეგვიპტელისა. ავტორი არც ამ ხელნაწერშია მითითებული.

კ. კეკელიძემ სრულიად სამართლიანად დააყენა ეჭვქვეშ ამ ოთხი იამბიკოს ავტორად თამარის მიჩნევა და დასვა კითხვა, რატომ უნდა მიეკუთვნოს ეს ოთხი იამბიკო თამარს? პ. ინგოროყვას აზრით, იმიტომ, რომ მეოთხეს აწერია „თამარისი“. კ. კეკელიძე აგრძელებს მსჯელობას: „მაგრამ პირველ სამს ხომ არ აწერია ასეთი სახელი? იმათ აწერია მარიამის, გიორგისი, თევდორესი. მაშასადამე, ისინი ამ პირების კუთვნილებად უნდა მივიჩნიოთ. წარწერა „თამარისი“ (ანდა მარიამისი, გიორგისი, თევდორესი) იმას კი არ აღნიშნავს, რომ ის თამარის თხზულებაა, არამედ იმას, რომ ის „თამარის შესახებ“, „თამარზეა“ დაწერილი (2, 283).

ჩვენი აზრითაც, იამბიკოთა ავტორი თამარ მეფე არ არის. ორსავე ხელნაწერში ყოველ იამბიკოს ჰყავს კონკრეტული ადრესატი. ისინი ეძღვნება მარიამ მეგვიპტელს, წმიდა გიორგის, წმიდა თევდორეს და თამარს. მიძღვნის ფორმა ოთხივე იამბიკოში ერთნაირია („იამბიკო მარიამ მეგვიპტელისა, გიორგისი, თევდორესის, თამარისი“). სწორედ ეს იძლევა საფუძველს იმისათვის, რომ ზედწერილი „თამარისი“ მისი ავტორის მისათითებელ სიტყვად არ მივიჩნიოთ. იამბიკო, რომელზეც წარწერილია თამარის სახელი, ისევე ეძღვნება თამარ მეფეს, როგორც წინა სამი საგალობელი მარიამ მეგვიპტელს, წმიდა გიორგისა და წმიდა თევდორეს. როგორც ჩანს, პ. ინგოროყვამ იამბიკოები თამარს მიაკუთვნა რამდენიმე გარემოების გამო: 1. ერთ-ერთ იამბიკოზე მიძღვნის ობიექტის სახელად თამარია მოხსენიებული და დანარჩენი სამიც მის შემთხვევად მიიჩნია. 2. ხსენებულ იამბიკოებს ხელნაწერებში წინ უძღვის დემეტრე მეფის სახელით ცნობილი იამბიკოები, აგრეთვე, სახელის მოუხსენიებლად. პ. ინგოროყვამ დემეტრესა და თამარის საგალობელთა ერთად შეტანა კრებულში ლოგიკურად მიიჩნია. 3. აქვეა „ქართლის ცხოვრებაში“ მოთავსებული თამარის იამბიკოს „ცასა ცათას“ რამდენიმე სტრიქონი, რამაც, აგრეთვე უბიძგა მკვლევარს ხსენებული ოთხი იამბიკო თამარისად მიიჩნია.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ეს იამბიკოები გვხვდება ამბროსი ნეკრუსელის ხელნაწერ კრებულში H-1283. ისინი აქაც ავტორის სახელწაუწერელია. ნათელია, რომ იამბიკოები თამარის დაწერილი არ არის, თუმცა სტილით კი უახლოვდება თამარის იამბიკოებს „ცასა ცათას“ და „ქალწულებროთა“. ისიც უნდა ითქვას, რომ თამარის იამბიკოები გელათურა საღვთისმეტყველო სკოლის სტილის მატარებელია.

ამ იამბიკოთა ავტორის ვინაობის გასარკვევად საჭიროა მათი ყოველმხრივი, კერძოდ კრიკოლოგიური, ისტორიულ-ფილოლოგიური, ლიტერატურულ-მხატვრული და რელიგიურ-ფილოსოფიური ანალიზი. ამისთვის აუცილებელია არა მხოლოდ იმ იამბიკოთა განხილვა, რომლებიც პ. ინგოროყვამ თამარისად მიიჩნია, არამედ K-564-სა და H-1283-ში მოთავსებულ სხვა იამბიკოებთან დაკავშირებული საკითხების კვლევაც. უპირველესად შესასწავლი და გასათვალისწინებელია ავტორისა თუ ავტორთა სტილი, თვით ხელნაწერია აგებულია, შედგენილობა და რაობა.

ვინც არ უნდა იყოს ავტორი ამ იამბიკოებისა, ისინი ქართული კულტურის კუთვნილებას წარმოადგენენ და უთუოდ იმსახურებენ განხილვას. მით უმეტეს, თანამედროვე მათგანი საკმაოდ დატვირთულია თეოლოგიური თუ მხატვრული

თვალსაზრისით ამ მხროვ საესებით გასაზიარებელია პ. ინგოროყვას დებულება, როდესაც ისინი მიიჩნია ქრისტიანული მსოფლმხედველობის გამომხატველ თხზულებებად, რომლებიც „განათებულია ელინური ფილოსოფიის შუქით“ (1, 128).

როდის შეიძლებოდა დაწერილიყო ეს იამბიკოები? ვფიქრობთ, ოთხივე იამბიკო ერთი ავტორის დაწერილია და დაწერილია ისინი ქართული ეკლესიის მიერ თამარ მეფის წმინდანად შერაცხვის შემდეგ.

მარიამ მეგვიპტელისადმი მიძღვნილი იამბიკო წარმოაჩენს ქალის, ქალური ბუნების ამაღლებას დაკნინებულ ნოვთიერ ბუნებაზე, ოუ როგორ ზეიტვირთა ჰაერმა მიწა და ნოვთიერი სხეულების სიმკეროვე, შეზაყებულობა — მწყურნებმა. იამბიკოში საყურადღებოა მიმართვა „შხეო“. პ. ინგოროყვამ აღნიშნა, რომ 'შხის სიმბოლიკა ლეიტმოტივის სახით გასდევს მთელი ციკლის ოთხსავე იამბიკოს. პირველ იამბიკოში მიმართვა შხისადმი, მეორე იამბიკოში: შხე შარაჟანდი დიდი ცის ქვეშისა და შხის ზედაისა მსოფლიოსი; მესამე იამბიკოში: ცის შარაჟანდის შხეობა; მეოთხე იამბიკოში: ნათულ-ცისკროვნება შხე-ოქროშარაჟანდისა (1, 128). ქრისტიანულ მწერლობაში შხე ღმერთის ერთ-ერთი ყველაზე გაერაცვლებული სიმბოლური სახელია. 'შხე სიმართლისა', 'შხე გაბრწყინებული' ხშირად გვხვდება ჰიმნოგრაფიულ თხზულებებში. მათი საფუძველი ევანგელური სწავლება და საღვთისმეტყველო ლიტერატურაა, რომელთაგან არუოპაგიტული „საღმრთოთა სახელთათკს“ უნდა გამოირჩეს. სწორედ აქაა განმარტებული „შხე სიმართლისა“ სხვა საღვთო სახელებთან ერთად. იამბიკო, რომელშიც მარიამ მეგვიპტელზეა საუბარი, ღმერთისადმი მიმართულია. ამ კონტექსტში იგი ძე ღმერთის, მაცხორის, იესო ქრისტეს ეპითეტადაა მოხმობილი და ჰიმნოგრაფიცი მას მიმართავს, რომ უხილავს მრავალი საკვირველი სასწაული და მათ შორის მარიამ მეგვიპტელის, მისი ქალური ბუნების აღზევება ყოველგვარ ხორციელზე.

იამბიკო ყურადღებას იქცევს ტერმინოლოგიურ-ლექსიკური თვალსაზრისით მასში გამოყენებული „მდედრა“ გელათურ საღვთისმეტყველო სკოლაში შემუშავებული ტერმინია, რომელიც გვხვდება იოანე პეტრიწის თარგმანებსა და ორიგინალურ თხზულებებში. იგი გამოიყენება მისი სახელით ცნობილ გალექსილ სვინაქსარში, რომლის ხუთი თვის (სექტემბერ-იანვრისა) მასალა მოთავსებულია ხელნაწერში A-85, საიდანაც XVII-XVIII საუკუნეებში რამდენჯერმე გადაინუსხა: „პოლიექტო და ტიმოთე იცეცხლვიან / ოთხ ერგას მამრთა, შვიდ ათ მდედრთა მარტვილთა“ (3, 65). მარიამ მეგვიპტელისადმი მიძღვნილ იამბიკოში საუბარია საკვირველ, უცხო სასწაულებზე, რომელთაც ავტორი შემდეგნაირად ასახელებს: „გიხილვან უცხონი ნიშნი ფრიად“. რომელსაც უამრავი პარალელი ეძებნება იოანე პეტრიწისად ცნობილ გალექსილ თხზულებაში, რაც იმას მიგვანიშნებს, რომ არა მხოლოდ სიტყვა „ნიში“ (მას ყველა მწერალი იყენებდა ძველ საქართველოში), არამედ კონტექსტი მთლიანად არის პეტრიწული სტილისათვის დამახასიათებელი. მოვიხმობ ორიოდ ნიმუშს: „განსაკრთომელთა ნიშთა დიდთა მოქმედი“; 'და ფილოთუს, მოქმედი ნიშთა განსაკრთომელთა დაიძინებს“; „ორკერძო ბრწყინეჟნ ნიშ სასწაულ ფერადნი, ქართუელთა მწენი დავით და კონსტანტინე“; 'მადლთა წიაღი, ნიშთა მოქმედი მარტვინთა“; „აშხუებს ნიშთა შარაჟანდი სფირიდონს“ (3-39, 42, 53, 55, 63, 47).

მეორე იამბიკო წმიდა გიორგის ეძღვნება. საქართველოში მისი ხსენების ორი დღე გამოირჩევა: 23 აპრილი, წმიდა გიორგის თავის კვეთის დღე და 10 ნოემბერი წმიდანის ბორბალზე დაკვრისა და წამების დღე. იამბიკოში შექმნილია წმიდა გიორგი, რომელსაც ავტორი კაპადოკიიდან მოუღვნილ დიდ

შზე შარაჟანდს უწოდებდა და რომელიც დამკვიდრებულია სოფელსა და ზესთასოფელში („ცის ქვეშისა და შზის ზედასა სოფლისა“), ატიკლოით მხნეობს ორსაჟ სოფელში, შვიდგზის მოწამემ სასწაულებრივ ელვასავით შვიდგზის მოიპოვა გვირგვინი და განღმრთობილმა, ღმერთს ზიარებულმა გიორგიმ განვლო ცები.

წმიდა გიორგის, წმიდა თევდორესა და წმიდა თამარ მეფეს მიეძარათებათ 'შზე შარაჟანდი დიდი' (წმ. გიორგი), „ცის შარაჟანდი“ (წმ. თევდორე) და 'შზე ოქრო შარაჟანდი' (თამარ მეფე). წმინდანებისა და ისტორიული პირებისათვის ჩვეულებრივი და გავრცელებული ეპითეტია „შარაჟანდი“. ამას, თუნდაც, თამარის ერთ-ერთი ისტორიის სახელწოდებაც ადასტურებს — „ისტორიანი და აზმანი შარაჟანდეთანი“. შარაჟანდი ხშირად მისადაგებულია მსოფლიო წმინდანებისათვის ზემოხსენებულ გალექსილ სვინაქსარში: „ატთა მემუსე, ხოლო ცისოდენისა შზისა / პაულესი შზის ზომი შარაჟანდი“, სადაც „შზის ზომი შარაჟანდი“ ღვთაებრივის, ღმერთის მსგავსი შარაჟანდის აღმნიშვნელია. იოანე ოქროპირისადმი მიძღვნილ იამბიკოში იოანე ოქროპირი „შზე ოქრო შარაჟანდად“ არის წარმოდგენილი:

„ოქროსა ცისა შზე ოქრო შარაჟანდი,
ოქროსა პირი, ოქრო მუსიკთა ხმათა
ოქრო სიტყუათა, ოქრო ატლანტიკოსი.
ეკლესიასა ანგელოზითა განსლვის
ექსორიობად ეტყვის გიხაროდენსა“ (5, 56).

წმიდა გიორგისადმი მიძღვნილ იამბიკოში სოფლისა და ზესთასოფლის აღმნიშვნელია „ცის ქვეშე და შზის ზედა სოფელი“. სწორედ ასევე უწოდებს მათ ავტორი ამავე სვინაქსარში: „შზის ქვეშისა და შზის ზედასა სოფლისა თეატრო...“ (3, 75). ასევე, პეტრიწული სტილისთვის დამახასიათებელია უადრესად საინტერესო სიტყვათქმნაობა, კერძოდ, როული სახელების გახმნაეება, რომლის დამადასტურებელი მრავალი მაგალითის მოხმობა შეიძლება. თეატრსაჩინოებისათვის რამდენიმეს დავსახელებ: „განისაწუთოების“ (გვ. 471), „იოთხცხოველეთლებენ“ (გვ. 53), „განუბერწილებს“ (გვ. 57), „განიგიხაროდენებს“ (გვ. 61), „ამადლით ღმერთებს“ (გვ. 67), „იასორმეტშზისეტლებს“ (გვ. 73), „ილუწის ნიშებს“ (გვ. 75). ამავე მეთოდითაა შექმნილი სიტყვები — „იშვიდგზისებს“ (წმ. გიორგისადმი მიძღვნილი იამბიკო), „იშხებს“ (წმ. თევდორესადმი მიძღვნილი იამბიკო), „ამაღნიტებს“ (აკვე), „ენასულ ცისკროენების“, „მსხიობს“, „ეჟარდვენინ ამოების“, „ასულობს“ (თამარისადმი მიძღვნილი იამბიკო). ეს დამთხვევები შემთხვევითი არ უნდა იყოს.

არც ის უნდა იყოს შემთხვევითი მოვლენა, რომ წმ. გიორგისადმი მიძღვნილ იამბიკოში წმ. გიორგის შესახებ ნათქვამია, რომ „ღმერთის ზიარქმნით გიორგი განვლის ცათა“. ამ გამოთქმას უამრავი პარალელი ეძებნება ზემოხსენებულ გალექსილ სვინაქსარში. მაგალითები: „ნეტარი კორნილიე მოციქულებრთა თანა განკელის შრომათა“; „პპოებს ეტლად და განვლის ცათა, ვითა მთოჟართთა ორთა მთიებთა თანა“; „მოწამებროესა განვლიან სახილველსა“; „სიკილიელი ლუკა განვალს მშვიდობით“; „და არიანე უფსკრულით განკვალს არსების უფსკრულსა“ (3-41, 43, 53, 54, 63).

წმიდა დიდმოწამე თეოდორე ტირონისადმი მიძღვნილ იამბიკოში წამებული ცის შარაჟანდად იწოდება, რომელიც სასწაულებს მზესავით, ე. ი. ღმერთავით, აჟენს, დიდი ღმერთის შურიით (ძველქართული გაგებით იგულისხმება საღმრთო

შური) არის აღვსალი. იმპერატორმა მაქსიმიანემ¹ მას დიდი ტანჯვა მიაყენა, ძელით ტანჯული, ანუ ძელზე გაკრული ცეცხლით აღნობს ქეებს. კონსტანტინოპოლელი პატრიარქი ნეტარი თეოდორე ტირონისადმი მიძღვნილ თხზულებაში გვამცნობს, რომ თეოდორე სასტიკად ტანჯეს და ბოლოს მას კოცონზე ცოცხლად დაწვა მიუსაჯეს. თეოდორე თავად შვეიდა ცეცხლში, რომელმაც მის სხეულს ვერა აენო რა. მისი უვნებელი გვამი ქრისტიანებმა მიწას მიაბარეს ქალაქ ევქაიტში. მოგვიანებით გადაასვენეს კონსტანტინოპოლის იმ ტაძარში, რომელიც მის სახელზე აკურთხეს. მისი თავი იტალიის ქალაქ გაეტაშია დაცული. იამბიკოს მიხედვით, თავის ტანჯვათა მოთმენით მსაჯული განაცვიფრა, ხოლო ცეცხლმა თეოდორე ტირონის სული ქრისტეს სიახლოვეს აიყვანა ზეცაში და სასუფეველში დაამკვიდრა.

იამბიკოს ლექსიკა და ფრაზეოლოგია, სიტყვათწარმოება ისეთივეა, როგორც ხსენებული გალექსილი სათვეო სვინაქსარისა. მაგალითად, ხსენებულ იამბიკოშია: „ცის შარაუნდი იშვებს ნიშთა“, სვინაქსარში: „აშხებს ნიშთა შარაუნდი სფვირაღონს“. „ამაღნინტებს“ სხვადასხვა ფორმით გვხვდება სვინაქსარში. „ვეღრაფის თანა ამაღნინტის ძეგლებს“, რომელთა ქედმან მაღნინტებრ ლესნა ხრმაღნი“ (3, 62; 66).

თამარ მეფე იამბიკოში წარმოჩენილია ცის ქვეშ არსებულ მზე ოქრო შარაუნდად, რომელმაც ქრისტეს სჯული ნათელცისკრად მოპოვნა ყველას. სამყაროს შუქი ერთს — ღმერთს ნათლის სხივებით ამკობს, სურნელოვან ყვავილებს საამო ვარდებად ეფინება (ყვავილი და ვარდი ქრისტიანული სიმბოლიკით დატვირთული ცნებებია) და კუდართა მფლობე (კუდარი სამოთხის ხე) თამარი ღვთის ასულად წარმოგვიდგება. იამბიკო მესიანისტურა იდეების მატარებელია. მისი ავტორი თამარს ღვით წინასწარმეტყველის მემკვიდრედ და ჩამომავლად მიიჩნევს. საღვთისმეტყველო ლიტერატურაში ვარდი და კინამო ღვთისმშობლის სიმბოლური სახელებია, მისი სიმბოლური გამოხატულებებია. იოანე დამასკელის საკითხავი „შობისათვის ღმრთისმშობლისა“ ღვთისმშობელს სხვა სახელებთან ერთად ვარდსა და კინამოს უწოდებს: „გიხაროდენ, ვარდო დაუჭკნობელო, რომელი-ეგე პეშეკ სიწმიდესა ყოვლად შეუხებელსა, რომელი იყნოსა უფალმან და განისუენა, და რომლისაგან იგი თავადი აღყუაილნა და დააჭნო სიმრავლე ცოდვათა სოფლისათაი“ (4, 110); „გიხაროდენ, კინამო, რომლისაი ეგე სულნელება საცნაურისაგან სამოთხისა უხრწნელებისა, რომლისა ყნოსაი საწადელ არს მეტყუელისაებრ ქებათა შინა: „მოციქულებაი შენი სამოთხე ნაყოფიერ ლერწამი და კინამო ყოველთა თანა ხუთა ლიბანისათა“ (ქებ. 4, 13-14; 4, 111). თამარისადმი მიძღვნილი იამბიკო თამარს იმგვარი ეპითეტებით ამკობს, როგორითაც ღვთისმშობელი იხსენიება საღვთისმეტყველო ლიტერატურაში. ეს ტრადიციულია. თამარის ისტორიკოსები თამარს ღვთისმშობლის დარად წარმოსახვენ. თავად თავის იამბიკოებში ღვთისმშობელს მიმართავს, რომ ძითურთ დაიცვას იგი. ცხადია, ეს სამეფო იდეოლოგიის ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილი იყო, ვინაიდან საქართველო ღვთისმშობლის წილხედომილ ქვეყნადაა მიჩნეული და ღვთისმშობლის მადლი იფარავს თამარს ძესთან — ლაშა გიორგისთან ერთად.

ზემოთ აღვნიშნეთ, რომ განხილული სამი იამბიკოს ლექსიკა და ფრაზეოლოგია საოცრად ჰგავს პეტრიწულ სტილს. იგივე ითქმის თამარისადმი მიძღვნილი იამბიკოს შესახებ. მისი ენაც ამჟღავნებს იოანე პეტრიწისა და

¹ მაქსიმიანე რომის იმპერატორი იყო 305-311 წლებში. თეოდორე აწამეს დაახლოებით 306 წელს. მას პიზნოგრაფიული კანონი უძღვნა იოანე დამასკელმა. გიორგი მთაწმიდელს უთარგმნია „წამება წმიდისა და ღიღებულისა მოწამისა თეოდორე ტვირონისა (თებერვალსა იზ)“.

მისი სკოლის წარმომადგენელთა ორიგინალურ თუ ნათარგმნ თხზულებებთან სიახლოვეს, განსაკუთრებით გალექსილ სათუო სვინაქსართან. შეიძლება მაგალითების მოხმობა. წმ. ბარბარუსადმი მიძღვნილ იამბიკოში ნათქვამია: „ყუაჲის ქმნულები, ნათელ ცისკროის პირი, მორცხობს ქალწული, გუემათ მთნეობს მოწამე“; წმ. ეკატერინეს შესახებ: „ეკატერინე შხე ნათელ ცისკროანი თაჲწარკვეილი იოხს მიცვალებათა“; „პირამიდათა და ნილოის საქანელთაჲ კმხეობს დიდებად ეგვიპტისად მაკარი“ (3, 61, 69, 74).

იამბიკოთა ლექსიკურ-ტერმინოლოგიური, იდეური, სტილური, მხატვრული ანალიზი მოწმობს, რომ მათი ავტორი გელათის საღვთისმეტყველო სკოლის წარმომადგენელი უნდა იყოს. ხსენებული იამბიკოების შედარება პეტრიწული სტილის ორიგინალურ თუ ნათარგმნ თხზულებებთან მათ ავტორად გვაჲარაუდებინებს გელათის საღვთისმეტყველო სკოლის წარმომადგენელს.

ლიტერატურა

1. პ. ინგოროყვა, თამარ მეფის იამბიკონი, „მნათობი“, 1941, №3.
2. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, II, თბ., 1958.
3. თ. კუკავა, იოანე პეტრიწის წიგნი „ათ-ორ თვისა“ („პროლოგია“), თბ., 1978.
4. ძველი მქტაფრასული კრებულები, გამოსაცემად მოამზადა ნ. გოგუაძემ, თბ., 1986.

Н. В. СУЛАВА

Т. Н. ЯМБИЧЕСКИЕ СТИХИ ЦАРИЦЫ ТАМАР

Резюме

В грузинских литературных и исторических памятниках, в научной литературе с именем царицы Тамар связывается создание нескольких ямбических стихов. По мнению П. Ингоркв, Тамар принадлежит шесть ямбов, которые сохранились в разных рукописях.

Мы посчитали необходимым в связи с каждым отдельным ямбическим стихом провести кодикологический, историко-филологический, теологический и художественный анализ и пришли к выводам, что Тамар принадлежит только два – „Небесам небесным“ и „Девственная кровь“. Что же касается остальных четырех ямбов, сохранившихся в двух рукописях (К-564, Н-1283) и посвященных Марии Египетской, Теодору Тирону, святому Георгию и царице Тамар, то их автором не является царица Тамар.

В Гелатской рукописи К-564, на которую опирался П. Ингоркв, все четыре ямбических стиха имеют одинаковую надпись, в форме посвящения, они одинаковые - это говорит о том, что надпись „Тамар“ подразумевает не авторство, а посвящение ей. По стилю они выполнены в стиле Гелатской богословской школы. Данное обстоятельство заставляет полагать, что их автор был представителем этой школы.

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის
შ. რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის
ინსტიტუტის რუსთველოლოგიის განყოფილება.

წარმომადგინა შ. რუსთაველის სახელობის ქართული
ლიტერატურის ინსტიტუტმა.